

Background report

Program OSN pro životní prostředí

Základní informace o UNEP

PROGRAM OSN PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

1.1. Poslání

Posláním Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) je podpora partnerské spolupráce v otázkách ochrany životního prostředí a hledání způsobů, jak mohou státy zvyšovat životní úroveň svých obyvatel bez ohrožení života budoucích generací.¹

1.2. O práci UNEP

UNEP v rámci OSN představuje subjekt, který má mandát ke globálnímu i regionálnímu řešení otázek spojených s životním prostředím. Současně na tyto problémy upozorňuje společnost a zejména vlády jednotlivých zemí a snaží se iniciovat jejich konsenzus. Sleduje životní prostředí a jeho vývoj na různých úrovních, kontroluje jeho stav a posuzuje vliv mezinárodních dohod o jeho ochraně. Snaží se integrovat hospodářský rozvoj a ochranu životního prostředí a díky mezinárodnímu rozsahu přinášet informace a technologie potřebné pro udržitelný rozvoj. Podporuje také instituce, které se zabývají životním prostředím, ať už v rámci veřejného nebo soukromého sektoru.

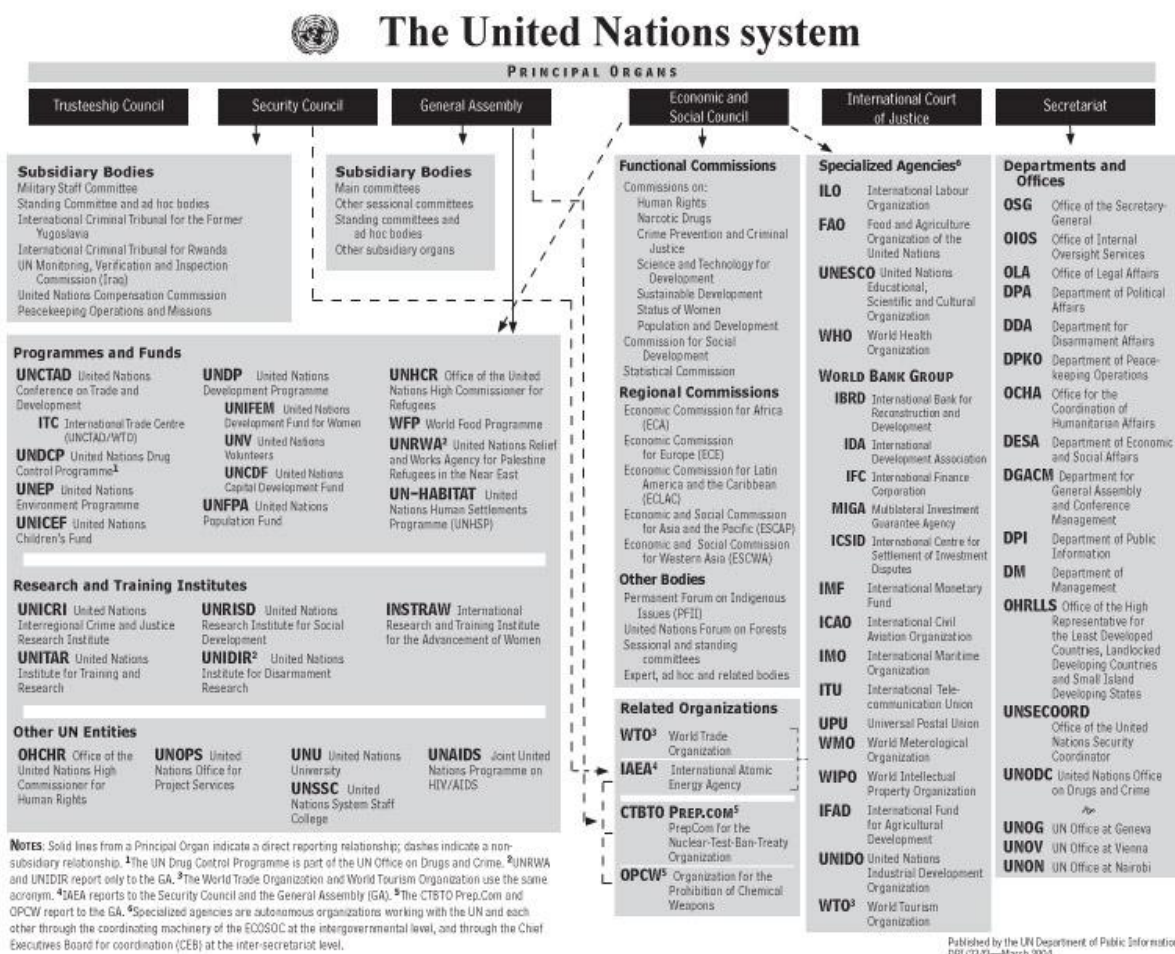
Svůj mandát UNEP odvozuje od následujících dokumentů:

- *Rezoluce Valného shromáždění č. 2997 z 15. 12. 1972*
- *Agenda 21, přijatá na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (známé také pod názvem Summit Země), 1992*
- *Deklarace z Nairobi o roli a mandátu UNEP, 1997*
- *Ministerská deklarace z Malmö a Miléniová deklarace OSN, 2000*
- *Doporučení vzešlá ze Světového summitu o trvale udržitelném rozvoji z let 2002 a 2005*

¹ Fakta a čísla OSN UNITED, New York - Praha 2005 str. 34

1.3. Zařazení UNEP v rámci OSN

UNEP předkládá zprávy a informuje o aktuální situaci přímo Valné shromáždění OSN.

2

2. Historie UNEP

2.1. Období 1972 - 2000

Program OSN pro životní prostředí vznikl jako výsledek jednání na *Konferenci OSN o životním prostředí člověka*, která se konala ve Stockholmu (Švédsko) v roce 1972. Zde se zrodila myšlenka o vzniku orgánu, který by se v rámci struktur OSN věnoval výhradně otázkám životního prostředí. Valné shromáždění reagovalo přijetím rezoluce č. 2997, kterou byl založen UNEP a určena jeho základní podoba.

Stockholmská konference byla první velkou mezinárodní politickou konferencí zaměřenou specificky na ochranu životního prostředí. V závěrečné deklaraci účastníci definovali 26 principů této ochrany - například právo státu užívat své přírodní zdroje (ovšem bez toho, aby tato činnost poškozovala stát druhý) či povinnost všech zemí světa spolupracovat na předcházení, omezení a nápravě škod na životním prostředí. Právo na příznivé životní prostředí bylo navíc v deklaraci uznáno jako jedno z lidských práv.

Mezi první problémy, kterými se UNEP zabýval, patřila například otázka ohrožených druhů fauny a flóry. Rok po založení UNEP spatřila světlo světa *Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin* (CITES). Následoval první *akční plán pro Středomoří*, který má v dnešní době 22 členů a podporu Evropské unie. Díky němu se státy na pobřeží Středozemního moře společně podílejí na

2 Government of Republic Slovenia, Ministry of Foreign Affairs, Foreign Policy, UN
http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/OZN/The-UN-system.jpg

ochraně podmořského života a rozvíjejí vlastní regionální plány k dosažení trvale udržitelného rozvoje. Tyto smlouvy se spolu s *Bonnskou úmluvou o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů* (1979) významně podílely na vzniku základního mezinárodněprávního rámce ochrany fauny a flóry.

Dalším milníkem bylo v roce 1987 schválení *Montrealského protokolu* konkretizujícího ustanovení *Vídeňské úmluvy o ochraně ozónové vrstvy*. Tyto dva dokumenty cílily na zamezení vypouštění chemických látek, které prokazatelně poškozují ozonovou vrstvu země.

Montrealský protokol se stal téměř nejznámější a nejúspěšnější smlouvou v boji za zlepšení životního prostředí. Důvodem bylo, že jako jeden z prvních poukázal na velkou provázanost rozvoje a ochrany životního prostředí, neboť tyto dvě části nemohou existovat jedna bez druhé.

Ve stejném roce byl také poprvé naplněn pojem trvale udržitelného rozvoje (TUR). Má jít o takový rozvoj, který dokáže uspokojit potřeby přítomnosti bez toho, aby ohrožoval možnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby.

V roce 1992 se sešli zástupci států v Rio de Janeiru na tzv. *Summitu Země*. Jednalo se o konferenci, na které se sešlo množství zástupců vlád, soukromého sektoru i nevládních organizací. Cílem Summitu Země bylo zejména ověřit si, zda byly dosaženy cíle ze Stockholmu. Důležitým úkolem bylo i vypracování strategie pro následující dekády ohledně udržitelného a environmentálně šetrného rozvoje ve všech zemích světa. Výsledky diskusí na tomto summitu vedly k optimismunapříč jednotlivými politickými i nepolitickými reprezentacemi, a to díky dosaženým kompromisům. Výstupem se staly dva právně závazné dokumenty - *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* (UN Framework Convention on Climate Change) a *Úmluva o biologické rozmanitosti* (Convention on Biological Diversity). Od tohoto roku rovněž funguje *Komise pro udržitelný rozvoj* (Commission on Sustainable Development).

Kromě toho byly na konferenci v Riu přijaty i dva texty deklaratorního charakteru. Zatímco *Deklarace o životním prostředí a rozvoji* potvrdila zásady práce započaté již ve Stockholmu o 20 let dříve, *Agenda 21* se zaměřila na budoucí vývoj - jednalo se o akční program pro budování trvale udržitelného rozvoje v 21. století. Agenda 21 byla pro práci UNEPu velmi významná - vznikl politický text, který zahrnoval sociální, ekonomické i ekologické aspekty.

Deklarace z Nairobi o roli UNEPu (1997) znamenala potvrzení jeho dosavadní práce a zároveň prohlášení o tom, že právě UNEP bude hlavní globální environmentální autoritou.

2.2. Období od roku 2000

V poslední dekádě nabývá UNEP na důležitosti více než kdy jindy. V květnu 2000, kdy se ve Švédsku poprvé uskutečnila konference ministrů životního prostředí v Malmö (GMEF, viz níže v sekci Struktura UNEP), byla schválena Deklarace z Malmö (Malmö Declaration). Díky tomu se hlavní environmentální výzvy 21. století dostaly do středu zájmu 55. zasedání Valného shromáždění OSN. V témže roce byla na Summitu tisíciletí v New Yorku přijata *Miléniová deklarace*, která obsahuje dokument zvaný *Rozvojové cíle tisíciletí*. Jedním z těchto cílů je i zajištění udržitelného rozvoje životního prostředí. Konkrétně je mj. zmiňována snaha zastavit úbytek biodiverzity či zajištění přísunu pitné vody všem lidem.

Na *Světovém summitu v Johannesburgu* (2002) bylo potvrzeno výsadní postavení UNEPu v mezinárodních snahách o dosažení udržitelného rozvoje. Po schválení *Strategického plánu z Bali* (2005) získal UNEP mandát implementovat budování kapacit a programů technologické podpory i na národních úrovních.

UNEP bude i nadále hrát klíčovou roli při prosazování rozvojových cílů tisíciletí, a to skrze poskytování základních informací, politického poradenství a praktické podpory

členskými státy OSN tak, aby všichni společně mohli pracovat na naplnění slibu daného v Chartě OSN - světového společenského pokroku a lepších životních podmínek pro svobodnější život.

2.3. Střednědobá strategie UNEP (2010 - 2013)

Již od svého založení UNEP spolupracuje s různorodými skupinami včetně jiných orgánů Spojených národů, vlád, nevládních organizací, podniků, průmyslových odvětví, médií a občanské společnosti. UNEP také spolu se Světovou bankou a Rozvojovým programem OSN (UNDP) implementuje tzv. *Agendu GEF* (Agency of the Global Environment Facility), přičemž UNEP hraje klíčovou roli v podpoře vývoje a realizace projektů GEF (včetně vědeckého hodnocení a transferu technologií).

UNEP si pro toto období vytyčil 6 tematických střednědobých priorit, které reflektují snahu o naplnění základního poslání UNEP (viz seznam níže)³. Projekty GEFu 4 mají být stavěny na těchto prioritách a jejich úkolem je zajistit dodatečné financování a posílení globálních přínosů pro životní prostředí.

UNEP každoročně vydává ročenku, ve které shrnuje, co se za poslední rok podařilo a jaký je výhled do budoucna. Letošní díl obsahuje mnoho zajímavých analytických článků, zejména strategie v šesti prioritních oblastech (viz níže).

- **a) Klimatické změny**

Snahou je posílit schopnost zemí, zejména rozvojových, integrovat akční plány v souvislosti s klimatickými změnami do národních rozvojových programů.

- **b) Efektivní využívání zdrojů**

Cílem je zajistit, aby přírodní zdroje byly zpracovávány a spotřebovávány environmentálně udržitelným způsobem, jež vede k zelené ekonomice, v níž hospodářský růst není na úkor životního prostředí.

- **c) Katastrofy a konflikty**

Zaměřuje se na minimalizaci hrozeb pro lidstvo v oblasti životního prostředí a dopady stávajících a potenciálních přírodních a člověkem způsobených katastrof.

- **d) Správa životního prostředí**

Skrze monitoring je snahou zjistit, zda opravdu všechny činnosti na celostátní, regionální i globální úrovni vedou k posílení základních environmentálních priorit.

- **e) Škodlivé látky a nebezpečné odpady**

Cílí na minimalizaci dopadu škodlivých látek a nebezpečných odpadů na člověka a životní prostředí.

- **f) Ekosystémy**

Státy by měly aplikovat standardní ekosystémový přístup: komplexní správu půdy, vody, fauny a flóry, jejich ochrana a udržitelné využívání ve prospěch lidstva.

3. Struktura UNEP

V UNEP zasedá 58 delegací států tvořících správní orgán programu - Řídící výbor (Governing Council). Těchto 58 členů je voleno Valným shromážděním OSN na dobu čtyř

3 Overview UNEP 2010 - 2013, http://www.unep.org/pdf/Overview_folder.pdf

4 UNEP Division of Global Environment Facility Coordination (DGEF), <http://www.unep.org/dgef>

let s přihlédnutím k zásadě rovného regionálního zastoupení (viz tabulka níže). Jejich znalosti doplňují vysoce odborné komise, kde kromě zástupců států zasedají i vědci a zástupci nevládních organizací. Odborná stránka je v UNEP zprostředkována 8 divizemi (např. Divize technologie, průmyslu a ekonomie nebo Divize včasného varování a vyhodnocování), které řídí výkonný ředitel UNEP. Tím je v současné době Achim Steiner (původem z Brazílie s německou národností), který v roce 2006 vystřídal Němce Klause Töpfera.

Současný výkonný ředitel UNEP Achim Steiner⁵

V roce 1999 Valné shromáždění OSN schválilo návrh na zavedení každoročního fóra na ministerské úrovni, ve kterém účastníci diskutují o důležitých a aktuálních politických otázkách v oblasti životního prostředí. Vzniklé Globální fórum ministrů životního prostředí (Global Ministerial Environment Forum, GMEF), které se schází pravidelně v rámci zasedání Řídícího výboru UNEP, výrazně zvýšilo schopnost UNEP identifikovat současné a nově vznikající problémy životního prostředí a rozvíjet konsensus při jejich řešení. První GMEF se uskutečnil v květnu 2000 v Malmö.

Regionální rozmístění zastoupených států:

- 16 míst pro africké státy
- 13 míst pro asijské státy
- 6 míst pro východoevropské státy
- 10 míst pro latinskoamerické a karibské státy
- 13 míst pro západoevropské a další státy

UNEP se opírá o rozmístění svých úřadů. Sídlo UNEP nacházející se v Nairobi (Keňa) mu dává jedinečnou příležitost informací z „první ruky“ o situaci v Africe. Je na místě podotknout, že kromě UN HABITAT nemá žádná jiná z organizací spadajících pod OSN základnu na tomto kontinentu. Dále má UNEP 6 regionálních poboček. Ty jsou na každém kontinentu umístěny tak, aby jeho pracovníci mohli dobře zkoumat podmínky ve všech jeho částech. Kromě Nairobi se nacházejí pobočky také v Bangkoku (Thajsko), Ženevě (Švýcarsko), Mexico City (Mexiko), Washingtonu (USA) a v Manamě (Bahrajn).

4. Členové UNEP

Členské státy Řídícího výboru UNEP pro období 2010 - 2013 (v abecedním pořadí):

⁵ <http://www.un.org/dpi/ngosection/annualconfs/60/AchimSteiner.htm>

Antigua a Barbuda **	Kuba *
Argentina **	Lesotho **
Austrálie **	Maďarsko ***
Bahamy *	Malajsie **
Bangladéš *	Mali *
Belgie **	Mauricius *
Benin *	Mauretánie **
Brazílie **	Mexiko *
Česká republika **	Monako *
Čína **	Mosambik **
Fidži *	Německo **
Finsko *	Niger *
Francie **	Nizozemsko *
Gabon **	Pákistán **
Guinea *	Rumunsko **
Chorvatsko *	Ruská federace **
Indie *	Saudská Arábie *
Indonésie **	Sjednocená tanzanská republika **
Írán (Islámská republika) *	Somálsko *
Itálie *	Spojené státy americké **
Izrael *	Srbsko *
Japonsko **	Středoafriická republika **
Kanada **	Španělsko *
Kazachstán *	Švýcarsko **
Keňa **	Trinidad a Tobago **
Kolumbie *	Tunisko *
Kongo *	Tuvalu *
Korejská republika **	Uruguay **
Kostarika *	Zambie **

* Členství vyprší 31. prosince 2011.

** Členství vyprší 31. prosince 2013.

*** 3. listopadu 2009 se Bělorusko vzdalo svého křesla ve prospěch Maďarska, což bylo východoevropskými státy potvrzeno na dvouleté období od 1. ledna 2010 do 31. prosince 2011.

5. Financování UNEP

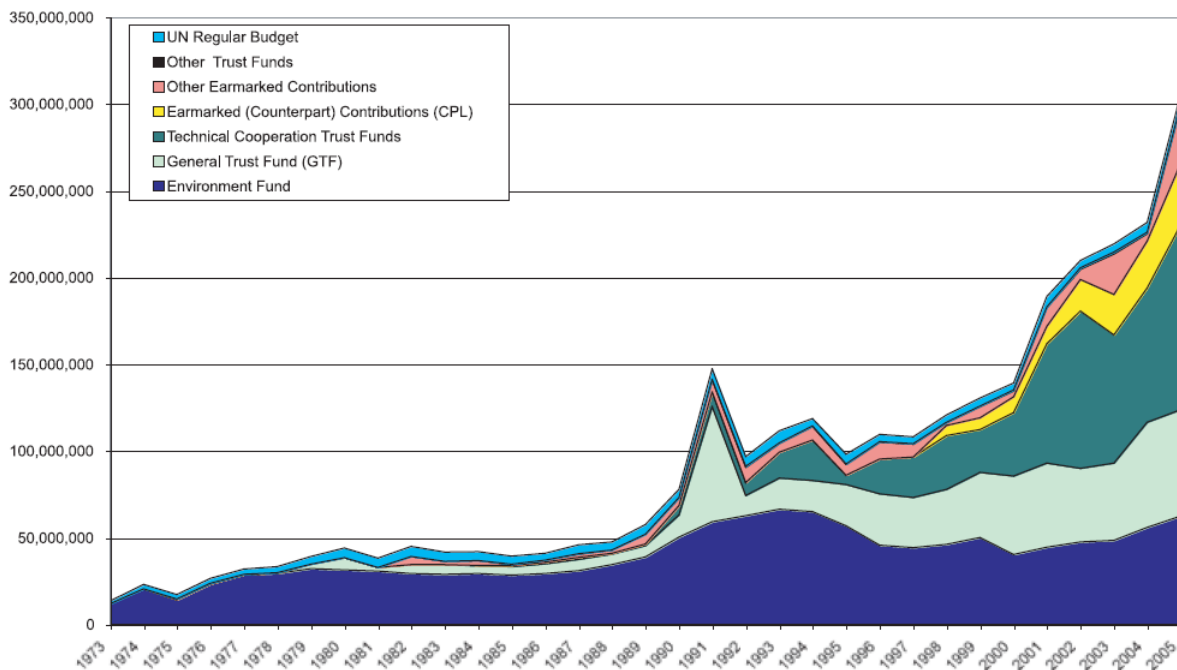
Programy UNEP jsou financovány především z Fondu pro životní prostředí, který je tvořen dobrovolnými příspěvky vlád v závislosti na ekonomické a sociální vyspělosti daných zemí, a pouze nevelkým dílem (méně než čtyřmi procenty) z řádného rozpočtu OSN. Dodatečné financování UNEP probíhá formou prostředků vyčleněných pro specifické činnosti, které jsou vypláceny prostřednictvím fondů (Trust Funds) a účelových příspěvků (Earmarked Contributions). Další zdroje poskytují tzv. významné dárcovské země (CPL)⁶ či nevládní dárci, včetně soukromého sektoru a jednotlivců, kteří hrají

6 Seznam těchto států lze získat zde: http://www.unep.org/rms/en/Partnership_agreement/index.asp

významnou roli při poskytování finanční, ale i nefinanční podpory programům v rámci UNEP.

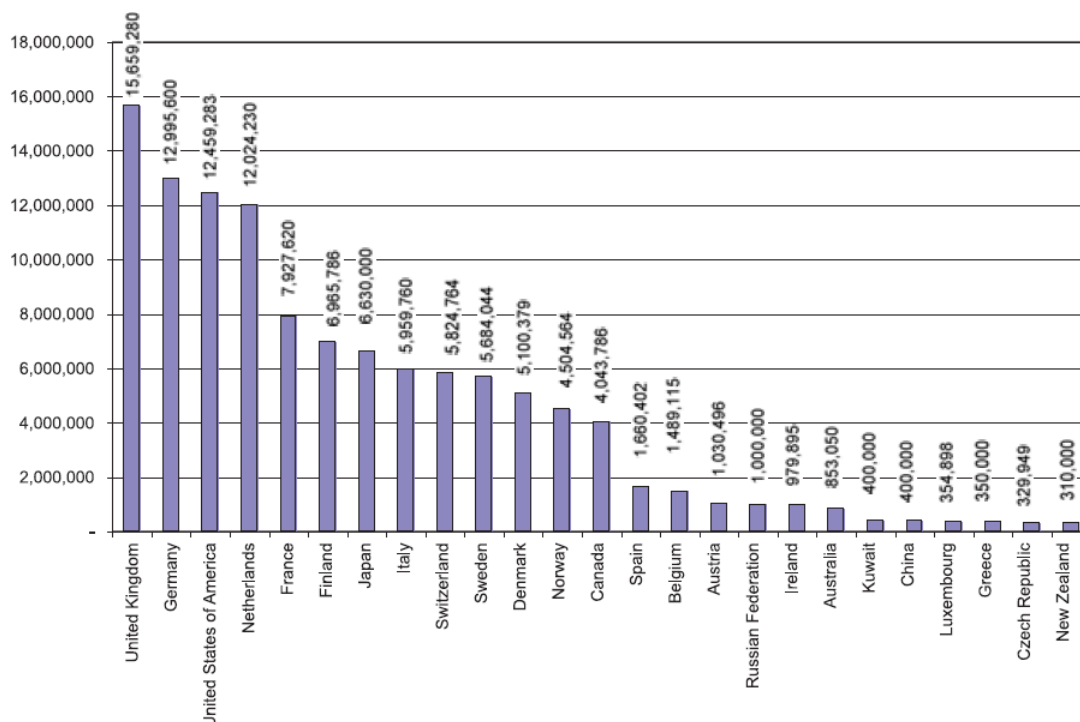
UNEP má celkem 917 zaměstnanců a jeho rozpočet v roce 2005 dosahoval 300 milionů USD.

UNEP FINANCING BY SOURCE OF FUNDING 1973–2005

Zdroje financování UNEP7

ENVIRONMENT FUND: TOP 25 CONTRIBUTORS 2004–2005

TOP 25 dárců UNEP8

6. Zajímavosti, akce, úspěchy

Aby UNEP přitáhl pozornost celého světa, pravidelně organizuje různé akce na podporu konkrétních segmentů životního prostředí. Například rok 2007 byl společně OSN a UNEP prohlášen za mezinárodní rok delfínů (a potažmo i velryb). Nejen díky velké škále partnerů (i ze soukromého sektoru) a PR publicitě (např. patronátu monackého prince) lze tuto akci považovat za úspěšnou, ale i několika relevantním dokumentům, které byly v té době rámci OSN projednány.⁹

Oficiální logo Mezinárodního roku delfínů a Mezinárodního roku biodiverzity

Jedním z kritických environmentálních problémů současnosti je i významné ubývání biologické rozmanitosti. Přitom nejpozději od konference v Rio de Janeiru je zastavení tohoto procesu považováno za absolutní prioritu. UNEP na tento problém upozorňuje opět vyhlášením mezinárodního roku - letošní rok se proto stal mezinárodním rokem biodiverzity (International Year of Biodiversity). O té se více dozvíte v separátním Background reportu, který pro XVI. ročník Pražského studentského summitu připravujeme.

Významný je také portál UNEP GEO10, který obsahuje opravdu bohatou sadu dat ze mnoha různých oblastí. Jeho on-line databáze obsahuje více než 500 různých proměnných - národní, subregionální, regionální a globální statistiky, nebo geoprostorová data (mapy), která zahrnují ekonomická, sociologická i environmentální témata (např. obyvatelstvo, lesy, emise, klima, katastrofy, zdravotnictví, HDP a mnohé další). Vše lze stahovat on-line jako mapy, grafy či tabulky. Tato data jsou používána také pro tzv. Globální environmentální výhled (Global Environment Outlook, GEO)¹¹, tedy zprávu UNEP, která hodnotí aktuální stav světové přírody a životního prostředí od roku 1987, přičemž nejzásadnější v poslední době byla zpráva GEO-4.¹²

7. Zdroje:

1. Environment for Development, UNEP
2. ENVIRONMENT PROGRAMME RULES OF PROCEDURE OF THE GOVERNING COUNCIL, UN, New York, 1988
3. United Nation Environmental Programme Organization Profile (www.unep.org/PDF/UNEPOrganizationProfile.pdf)
4. <http://www.unepmap.org/index.php?module=content2&catid=001001>
 - 4.1. Oficiální stránky UNEP Mediterranean Action Plan

⁸ UNEP: Organizational profile, www.unep.org/PDF/UNEPOrganizationProfile.pdf

⁹ Více informací na oficiálních stránkách: <http://www.yod2007.org/>

¹⁰ UNEP GEO Data Portal <http://geodata.grid.unep.ch/>

¹¹ UNEP GEO homepage, <http://www.unep.org/geo/>

¹² Více o GEO-4 viz např. MŽP ČR: Zpráva OSN varuje - zásadní ekologické problémy trvají [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/C039642A94EB3318C12573C40035C668/\\$file/82517881.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/C039642A94EB3318C12573C40035C668/$file/82517881.pdf)

5. www.unep.cz

5.1. Oficiální stránky Českého národního komitétu UNEP

6. www.unep.org

6.1. Oficiální stránky Programu OSN pro životní prostředí

7. www.un.org

7.1. Oficiální stránky OSN

TOP PARTNEŘI

Generální partner Modelu OSN

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Zastoupení
Evropské komise
v České republice

Hlavní partner Modelu OSN

Univerzitní partner

Partnerské město

Partner zahájení

Partner jednání

DODAVATELÉ SLUŽEB

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Asociace pro mezinárodní otázky využívá zpravodajství z databází ČTK, jejichž obsah je chráněn autorským zákonem. Přepis, šíření, či další zpřístupňování tohoto obsahu či jeho části veřejnosti, a to jakýmkoliv způsobem, je bez předchozího souhlasu ČTK výslovně zakázáno.

Copyright (2003) The Associated Press (AP)-všechna práva vyhrazena. Materiály agentury AP nesmí být dále publikovány, vysílány, přepisovány nebo redistribuovány.

Redakční úprava: Klára Machová, Iveta Moravcová, Sue Nguyen

Grafická úprava a tech. spolupráce: Ondřej Kováč

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XIII. ročníku Pražského modelu OSN.

© AMO 2010

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky, Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460, e-mail: model.osn@amo.cz, IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz« »www.studentsummit.cz«